

I R O D A L O M.

A Kolozsvári Unitárius Kollégium Értesítője az 1931—32 isk. évről. Közli: Gálffy Zsigmond igazgató. 8-ad rét 38 old. Grafik Rekord.

Az értesítő román és magyar nyelven, gondos egybeállításban közli a főgimn. és elemi iskola egy évi történetét, felölelve röviden a lényegét, de nem mellőzve a jelentős eseményeket. Az előljáróság örvendetesen kibővült, amennyiben az 1931 évi Főtanács *Dr. Gál Kelemen* tb. igazgatót és *Dr. Gyergyai Árpád* orvost isk. felügyelő gondnokokká választotta. Mind a kettőnek közismert neve, egyénisége és vallásos buzgósa a kellő biztosíték arra, hogy ezen új állásukban az intézet sorsát a jövőre is szívükön hordozzák s régi, jó hírnevének az előmozdítását munkálják. Az értesítő lendületes szavakban emlékezik meg, két nyugalomba vonult tanárról: a *Dr. Gál Kelemen* történelmi egyéniségéről és *Vass Domokos* pontos és lelkiismeretes tanári működéséről. Majd kegyeletes megemlékezésben méltatja *Dr. Kiss Ernő* tanári és irodalmi működését, aki 1929-ben ment nyugalomba s aki 1931 nov. 8-án hirtelen elhunyt.

A tanulók egészségi állapota és magaviselete jó volt. Vallásos nevelésükről a rendes tanórákon kívül is gondoskodtak. Sikerült rajz- és kézimunka kiállítást és tornaversenyt rendeztek. Volt egy 25 éves érettségi találkozó is, amelyet éppen Gálffy igazgató hívott egybe s elhatározták, hogy személyenkint legalább 500 leu hozzájárulással isk. alapot létesítsenek. Bakkalaureátusi vizsgára 34 tanuló állott, akik közül sikerrel vizsgázott 28, ami 82'35⁰/₀-nak felel meg. *Józan Miklós* püspöki vikárius 50.000 leus alapítványt tett szülei emlékére. A főgimn. tanulók száma 220 volt, akik közül 165 unitárius. Ezekon kívül az internátusban laktak teol. akadémiai, egyetemi és felső keresk. isk. hallgatók. A leány-otthon növendékei is a főgimn. konviktusból étkeztek. Kon-

viktusban étkező összes tanulók 321.225 leu kedvezményben részesültek. Ezen kívül több unitárius család adott ingyen ebédet szegény tanulóknak. A négy osztályu elemi iskolában összesen 81 tanuló volt. Általában a kollegium egy évi működéséről teljes és minden tekintetben megnyugtató képet kapunk.

„Az ismeretlen tanítvány megszólal“. (Angol eredetiből fordította: ifj. *Lőrinczy Dénes*.) Az utóbbi évek Új-testamentumi irodalma sokban hasonlít az Új-testamentum keletkezésének korabeli irodalomhoz. Mint Lukács (1:1—3.), ki Jézus életének és tanításainak megírói példájára elhatározta, hogy ő is megírja azokat a saját tanulmányozásai alapján, úgy ma is igen sokan vállalkoznak arra a feladatra, hogy Jézus életét és tanításait a saját tanulmányozásaik eredményeként leszűrt ismeretek alapján írják meg s állítsák az olvasó elé. Ilyen irányu pl. a „Hidden Years“ (Rejtett évek) című amerikai könyv, melynek írója főleg Jézus gyermekkorának történetét írja meg, pszichológiai magyarázatát adván annak, hogy milyen fejlődési folyamaton kellett keresztül mennie annak, aki olyanná lett, mint amilyen Jézus volt. Dr. Bowen közismert amerikai unitárius Új-testamentumi tudós és író „The Gospel of Jesus“ (Jézus evangéliuma) címen állította össze a négy evangélium alapján azokat a tanításokat, melyeket eredeti Jézusi tanításoknak tartott s úgy szerkesztette azokat egybe, mintha ő maga is egy lenne az evangélisták közül, ki Jézus életét és tanításait — éppen a Lukács 1:1—3. versei példája szerint — jobb megvilágításban állítja az olvasó elé.

„Az ismeretlen tanítvány megszólal“ című munka írója úgy tünteti fel magát, mintha szemtanuja lett volna Jézus életének s fültanuja tanításainak. Azonosítja magát azzal a gazdag ifjuval, aki Jézust „jó“-nak nevezte (l. 117) (Mt. 19:17), de az evangélium beállításától eltérően, nem azonosítja magát az eltávozó gazdag ifjuval, aki otthagya Jézust, „mert sok gazdagsága volt“ (Mt. 19:22), melyet nem akart a szegények közt szétosztani. Ő, amint leírja, követője lett Jézusnak s mint ilyen, a közvetlen tanítvány hitelességének látszatát keltve, ír. Munkájában a modern biblia-kritika legujabb eredményeit tartja szem előtt. Érdekes jellemzését adja a tizenkét eredeti tanítványnak. Úgy mutatja be Pétert, mint a könnyen lelkesedő, látásokkal rendelkező tanítványt, aki mondhatni intuitív erővel rendelkezik, ki a synoptiku-

sok szerint is első volt Jézus messiási öntudatának felismerésében; Lukácsot, mint a tények iránt érdeklődő orvost (Harnack felfogása); Jánost, mint a szerető szívű embert, ki még a farizeusokat is szeretni tudta volna; Nathanaelt, mint a legobjektivebb s legtisztábban látó tanítványt, aki Jézust is a legjobban megértette stb. Igen nagy súlyt fektet az író Júdás jellemének megrajzolására. Jézus életének tragikus vége Júdásnak a szerepével valóban a legszorosabb összefüggésben van. Az író tehát arra a kérdésre igyekszik feleletet adni: mint lehet az, hogy Jézusnak éppen az lett az árulója, aki a hozzá legközelebb álló tizenkét tanítvány közt volt? Érdekesen rajzolja Júdás jellemét. Júdás egy sovíniszta zsidó, ki minden áron függetleníteni akarja a zsidóságot a római iga alól. Jézushoz is abban a reményben csatlakozott, hogy majd sikerülni fog rávenni őt egy politikai forradalomra. Az evangéliumok nem szolgáltatnak elég adatot Júdás jellemének ilyen meprajzolásához, de az a tény, hogy a „lelki királyság” hírnökét, mint Róma ellenségét ítéli el Pilátus a Szinédrium vádjai alapján, Júdást úgy tünteti fel, mint aki tényleg kiábrándult az álmodozó Jézusból s egy esetleges politikai zendülés siettetése érdekében árulta el Jézust, ki annak útjában állott. Júdás árulásának lényegét az ismeretlen szerző nem fejtí ki eléggé. Mi volt az, amit Júdás a főpap tudomására hozott? Neves Új-testamentumi kutatók véleménye szerint ez nem volt más, mint Jézus messiási öntudatának felfedezése. Tény az, hogy a zsidó törvények nem írnak elő büntetést arra, aki Messiásnak vallja magát, de az Istenkáromlást halállal büntetendőnek mondják. Jézusnak az „országról” szóló tanításaiban s az azzal kapcsolatos szerepéről való felfogásban könnyű volt olyan állítást találni, melyre ortodox zsidó szempontból rá lehetett mondani az istenkáromlás vádját. Jézus az ellen a vád ellen, hogy Messiásnak tartja magát, nem védekezett. Messiási öntudatát könnyű volt a római prokurátor előtt úgy tüntetni fel, mint az államra nézve veszélyes felfogást, mely miatt halálbüntetést érdemel. János evangéliuma szerint Pilátust azzal birták rá Jézus vádlói a halálos ítélet kimondására, hogy azt mondották neki: „Ha elbocsátod, nem vagy a császár barátja” (19: 12). Az ismeretlen tanítvány még tisztábban mutatja be azt, hogy Jézus ellenségei miként kovácsoltak a tisztán vallásos jellegű vádból politikai

vádat Jézus ellen, csakhogy eltegyék őt láb alól. Bármennyire is csak egy álmódzó volt Jézus, ki politikai szempontból teljesen értelmetlen volt a hatalommal szemben, vallási szempontból veszedelmes radikális volt, kinek tanításai nemzete fennálló vallásos rendszerével ellenkeztek, melyek ha a zsidóság körében elterjednek a régi felfogás teljes csődjét jelentették volna. A zsidóság nemzeti jellege a vallásos felfogás régi formáival volt körülbástyázva. Az mentette meg őket a kötelező katonáskodástól s tartotta meg faji jellegüket a világ minden részében. Igaz, hogy a vezetőket nem ezek a távolabbi szempontok vezették Jézussal szemben való eljárásban, hanem a római uralom által még kezükben hagyott hatalom és azzal járó előnyök szeretete, de egyesekben, mint a főpapban, Kajafásban komoly lehetett a népért való aggodalom, hiszen már az a tény, hogy Jézus után nagy tömegek mentek, elég ok lehetett Rómának, egy esetleges zendülés elkerülése végett, mézszárlást rendezni a nép között. A nép szempontjából tehát Kajafás felfogása szerint „Jobb... hogy egy ember haljon meg a népért és az egész nép el ne vesszen”.

Érdekesebb formában megírni Jézus életét s a tudományos vizsgálódás szempontjából elfogadhatóbban, alig lehetett volna. Tény, hogy az író fantáziájának is sok szerepe van a könyvben, de ez se von le semmit a könyv értékéből, mert az inkább az események összeállításában, mint a tények megváltoztatásában nyilvánul meg.

Unitárius szempontból a könyv azért is értékes, mert az ember Jézust állítja előnkbe. A csodák helyét az események természetes magyarázata foglalja el, hol legfőbbnek a „csodálatos”-nak van szerepe s annak is csak azért, mert az események történelmi hátterének pontos megállapítása lehetetlen. Unitárius irodalmunknak feltétlenül nyeresége ez a könyv s *Lőrinczy Dénes* minden elismerésre méltó munkát végzett magyarrá fordítása által. Minden olvasónknak melegen ajánljuk. Megrendelhető a lupényi lelkészi hivatalban. Ára 80 leu.

L. G.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak szives tudomására hozzuk, hogy folyóiratunk következő száma — a nyári szünet miatt — a szept.—okt. számmal egy időben fog megjelenni.

Amerikai és holland vendégeink. *Earl Morse Wilbur* a berkeley unitárius teológiai intézet tudós tanára és volt igazgatója feleségével együtt Kolozsvárra jött hosszabb tartózkodásra, ami alatt könyvtárunkban az unitarizmus történelmére vonatkozó adatok gyűjtésével és feldolgozásával foglalkozik. Wilbur ur régi ismerősünk és jó barátunk, aki évekkal ezelőtt még meglátogatta volt több egyházközségünket s az ő nemeslelkű közbenjárásának volt az eredménye, hogy az ő teol. intézetében is egy lelkészjelöltünk elhelyezést kapott. Azóta is a kapcsolatot velünk állandóan ébren tartja. Szeretettel üdvözljük a fennkölt lelkű barátunkat kedves feleségével együtt s kívánjuk, hogy köztünk való tartózkodásuk rájuk nézve kellemes, az ügyre nézve pedig hasznos és áldásos legyen.

Ugyancsak Kolozsvárra érkezett május 14 én Dr. Van Holk leideni egyetemi tanár, az unitárius és más vallási szabadgondolkozók egyesületének az utazó titkára Van Leeuwen teológus kíséretében. A tudós tanár a helybeli egyetemen két előadást tartott. Az unitárius teol. akadémián szintén kettőt. Ezenkívül az E. K. Tanács termében a nagyszámban összegyűlt unitárius hallgatóság előtt szép előadásban ismertette a világ különböző részében forrongó unitárius mozgalmakat. Így az angol és amerikai unitáriusokon kívül rámutatott a csehországi nemzeti mozgalomra, amelyhez mintegy 800 ezer lélek csatlakozott eddig, amely ujabban állami támogatással teol. intézetet létesített 6 tanárral és 60 növendékkel. A régi huszitáknak emez utódai megtartották külsőségeikben a kath. formákat, de hitelveikben unitáriusok. A Filippi-szigeteken amerikai befolyás következtében szintén mint-